

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi maaseutuelinkeinojen
hallinnosta kunnissa**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki maaseutuelinkeinojen hallinnosta kunnissa. Laki korvaisi voimassa olevan maatalouslautakunnista annetun lain. Esityksen mukaan kunnan tulisi huolehtia maaseutuelinkeinoja koskevan lainsäädännön täytäntöönpanosta alueellaan. Kunta saisi kuitenkin järjestää maaseutuelinkeinoja koskevan hallintonsa vapaammin

kuin aiemmin. Kunta voisi asettaa maaseutuelinkeinoihin liittyviä tehtäviä hoitamaan maaseutulauslautakunnan tai muun toimielimen taikka jättää toimielimen asettamatta, jolloin tehtävät hoitaisi pää- tai sivuvirkainen viranhaltija.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan kolmen kuukauden kuluessa sen hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset

Maatalouslautakunnista annetun lain (1276/88) 1 §:n mukaan jokaisessa kunnassa tulee olla maatalouslautakunta tai, milloin sen tehtävät olisivat vähäiset, jokin muu lautakunnan tehtävistä huolehtiva toimielin siten kuin kunnanvaltuusto asiasta päättää. Lain mukaan maatalouslautakunnan tehtävänä on seurata maatalouden sekä maatilojen rakenteen kehitystä toimialueellaan ja tehdä niistä koskevia aloitteita ja esityksiä. Maatalouslautakunnan tai vastaavan toimielimen toimintaa valvovat maatilahallitus ja maaseutupiiri.

Maatalouslautakuntien tehtävämäärä on huomattavasti lisääntynyt 1970-luvulta lähtien, jolloin säädettiin muun muassa maatilalaki (188/77), oikeudesta hankkia maa- ja metsätalousmaata annettu laki (391/78), luopumiseläkelaki (16/74), satovahinkojen korvaamisesta annettu laki (530/75) sekä hukkakauran torjunnasta annettu laki (178/76). 1980-luvulla otettiin käyttöön laajat tuotannonohjaustoimenpi-

teet, kuten kesannointi, pellonraivausmaksuvelvollisuus ja kotieläinten vähentämissopimukset. Maaseudun pienimuotoisen elinkeinotoiminnan edistämisestä annettu laki (1031/86), joka koski vuosia 1987—1990, laajensi niin ikään maatalouslautakunnan tehtäväalueen pienimuotoiseen yritystoimintaan sekä muille kuin perinteisen maatalouden aloille. Maatalouslautakunnat ovat myös pitkään olleet mukana maaseudun asuttuna pitämisessä hoitaen rakennettujen asuntotilojen ostolainojen käsittelyä.

Maatilalaki on kumottu vuoden 1991 alusta voimaan tulleella maaseutuelinkeinolailla (1295/90), jolla on korvattu myös maaseudun pienimuotoisen elinkeinotoiminnan edistämisestä annettu laki. Vuonna 1991 voimassa olevaksi säädetty peltoalan perusteella suoritettavasta vientikustannusmaksusta annettu laki (1314/90) on omalta osaltaan lisännyt maatalouslautakuntien tehtävämäärää.

Maaseudun pienyritystoiminnan merkitys on viime aikoina lisääntynyt huomattavasti. Maaseutuelinkeinolain yhtenä tavoitteena on maaseudun elinkeinotoiminnan edistäminen ja mo-

nipuolistaminen. Keskeisinä lain täytäntöönpanoviranomaisina toimivat kuntien maatalousviranomaiset. Maatalouslautakunnat ovat samalla muuttumassa lausunnonantajasta asian ratkaisijaksi.

Elokuun 10 päivänä 1988 voimaan tullut laki vapaakuntakokeilusta (718/88) on mahdollistanut vapaakuntien ja hallinnon kokeilukuntien hallinnon järjestämisen aikaisemmasta poikkeavalla tavalla. Kunnat ovat vapaakuntakokeilusta annetun lain nojalla antaneet maatalouslautakunnille erilaisia elinkeinopoliittisia kehittämistoimia, ja samalla maatalouslautakunta-nimike on useissa kunnissa muutettu maaseutulautakunnaksi. Vapaakuntakokeilun myötä maatalouslautakuntien tehtäviä on myös annettu yksittäisten viranhaltijoiden hoidettavaksi.

Maatilahallinnon organisaatiota on uudistettu vuoden 1991 alusta maatilahallinnosta annetulla lailla (1236/90) ja asetuksella (1237/90). Organisaatiouudistuksessa muun muassa maatalouspiirit on muutettu maaseutupiireiksi. Maatilahallituksen ja maaseutupiirien tehtävänä on huolehtia maatilatalouden ja siihen liittyvien maaseutuelinkeinojen kehittämisestä sekä niiden sopeuttamisesta yhteiskunnan muuhun kehitykseen.

Maatalouden neuvontajärjestöistä Maatalouskeskusten Liitto r.y:n käsittelyyn tulee kuluvan vuoden aikana nimenmuutos maaseutu-alkuiseksi. Myös jäsenjärjestöt muuttuisivat maaseutukeskuksiksi.

Maatalouslautakunnista annetun lain 3 §:n 2 momentin mukaan kunnat voivat ottaa joko itse tai yhteisesti pää- tai sivuvirkaisia maataloussihteeriä. Virka voidaan yhdistää kunnan muuhun virkaan, ja se voi olla kahden tai useamman kunnan yhteinen.

Maataloussihteeri-nimike on säilynyt ennallaan vuodesta 1971. Maataloussihteerin tehtävät ovat kuitenkin lisääntyneet lainsäädännön laajenemisen myötä. Samalla maataloussihteerin toimenkuva on muuttunut entistä enemmän asioiden esittelijästä niiden ratkaisijaksi. Maataloussihteeri johtaa useissa kunnissa omaa

toimistoa ja vastaa sen toiminnasta. Maataloussihteerin alaisuuteen kuuluu usein myös maatalouden lomitustoiminnan henkilöstö, ja maataloussihteeri kuuluu monissa kunnissa kunnan johtoryhmään.

Vapaakuntakokeilun nojalla kunnalla on oikeus järjestää hallintoaan oman päätäntävaltansa nojalla. Esityksessä ehdotetaan kunnan omaa päätösvaltaa laajennettavaksi pysyvästi nykyisen maatalouslautakunnan tehtävien osalta. Esitys mahdollistaa yleisemminkin kunnan elinkeinoelämän, palveluiden ja asumisen edistämiseen liittyvien tai muiden maaseudun kehittämistehtävien yhdistämisen maaseutuelinkeinoihin liittyvien tehtävien hoitoon, jollei tähän ole lainsäädännöllisiä esteitä. Tehtäviä voitaisiin yhdistää vain sikäli kuin se ei haittaisi maaseutuelinkeinoihin liittyvien tehtävien hoitamista. Tehtävät voitaisiin antaa myös yksittäisen viranhaltijan hoidettaviksi, mikä osaltaan ilmentää maataloussihteerin nykyistä asemaa kunnassa.

Koko maatilahallinnon tehtäväalue on laajentunut ja monipuolistunut. Tämä on aiheuttanut tarvetta maatilahallinnon nimikkeiden täsmentämiseen nykyistä toimenkuvaa paremmin vastaavaksi. Hallinnon yhtenäisyys edellyttää, että saman hallinnonalan eri viranomais-tasoilla myös viranomaisen nimikkeet määritellään yhtenäisesti. Tästä johtuen kunnallisten maatalousviranomaisen nimikkeet ehdotetaan muutettaviksi niin, että nimikkeissä käytetään sanan maatalous asemesta sanaa maaseutu.

2. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole olennaisia taloudellisia eikä organisatorisia vaikutuksia. Ehdotettu laki kuitenkin mahdollistaisi organisatorisesti nykyistä vapaammin maaseututoimen hoitoon liittyvien asioiden järjestämisen kunnissa. Tätä kautta kunnilla olisi mahdollisuus myös kustannussäästöihin.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 §. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kunnan velvollisuudesta huolehtia alueellaan maaseutuelinkeinoina sekä muiden maaseutuelinkeinoja koskevien säädösten täytäntöönpanosta. Pykälän 2 momentissa todettaisiin kunnan velvollisuus antaa virka-apua, lausuntoja ja selvityksiä maaseutuelinkeinoin liittyvissä asioissa. Kunnan edellytetään sen lisäksi seuraavan ja edistävän maatilataloutta ja maaseutuelinkeinojen rakenteen kehitystä alueellaan sekä tekevän tätä koskevia esityksiä ja aloitteita.

2 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi kunnan velvollisuudesta järjestää maaseutuelinkeinoin liittyvä hallintonsa siten, että niitä koskevat tehtävät tulevat asianmukaisesti hoitetuiksi. Kunta voisi kuitenkin yhdistää mainittujen tehtävien hoitamiseen myös kunnan elinkeinoelämän, palveluiden ja asumisen edistämiseen liittyviä tai muita maaseudun kehittämistehtäviä, mikäli muu lainsäädäntö ei aseta sille estettä ja se käy päinsä maaseutuelinkeinoin liittyviä tehtäviä haittaamatta.

3 §. Pykälän 1 momentin mukaan kunnassa olisi maaseutulautakunta. Kunta voisi johtosäännöllä antaa maaseutulautakunnan tehtävät myös kunnan muun toimielimen tai yhden taikka useamman viranhaltijan suorittavaksi. Vapaakuntakokeilun myötä maatalouslautakunnille kuuluvia tehtäviä on ollut mahdollista antaa kunnan muille lautakunnille. Ehdotuksen mukaan tämä olisi mahdollista suoraan maatalouslautakuntaa koskevan säännöksen nojalla. Toisin kuin vapaakuntakokeilua koskevat säännökset säännös olisi pysyvä ja koskisi kaikkia kuntia. Poikkeamismahdollisuus ei enää kuten voimassa olevan lain mukaan riippuisi maatalouslautakunnan tehtävien määrästä. Muu toimielin, jolle maaseutulautakunnan tehtävää annetaan, voisi olla kunnanhallitus, lautakunta, johtokunta tai toimikunta.

4 §. Maaseutulautakunnassa tai muussa toimielimessä tapahtuvaa asioiden valmistelua ja esittelyä varten kunta voisi ottaa pää- tai sivuvirkaisen maaseutupäällikön tai vastaavasti yhden taikka useamman muun viranhaltijan. Maataloussihteeri-nimike ei enää useinkaan vastaa maataloussihteerin nykyistä toimenkuvaa ja asemaa kunnassa, minkä vuoksi nimike ehdotetaan ajanmukaistettavaksi. Milloin vi-

ranhaltijan tehtävät olisivat samalla johtotehtävien luonteisia, nimikkeenä voisi olla esimerkiksi maaseutupäällikkö. Estettä ei olisi kunnan halutessa käyttää muutakin nimikettä, kuten yritys-, vero- ja elinkeinoasiamiehen tapaan esimerkiksi maaseutuelinkeinoasiamies-nimikettä.

Maaseutulautakunta, muu toimielin ja viranhaltija voisi olla kahden tai useamman kunnan yhteinen. Nykyisen lain mukaan vain maataloussihteeri voi olla usean kunnan yhteinen.

Kunnallislain 104 §:n (953/76) mukaan voidaan sopimuksella antaa kunnan hoidettavaksi jokin tehtävä myös yhden tai useamman muun kunnan puolesta. Tämän ei ole katsottu koskevan lakisääteisten lautakuntien tehtäviä. Kunnat voisivat uuden säännöksen nojalla säästää kustannuksia yhdistämällä lautakuntia tai muita toimielimiä.

5 §. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi maaseutulautakuntaan, muuhun toimieliimeen ja viranhaltijaan kohdistuvasta valvonnasta. Valvontaa suorittaisivat maaseutupiiri ja maatilahallitus kuten nykyisin.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin kuntien oikeudesta saada valtionosuutta siten kuin siitä on erikseen säädetty. Momentti vastaa nykyisen lain 5 §:ää.

6 §. Pykälässä säädettäisiin muutoksenhakuoikeudesta.

Maatalouslautakunnista annetun lain 4 §:n 1 momentin mukaan muutosta maatalouslautakunnan tai vastaavan toimielimen päätökseen haetaan maatilahallitukselta. Kun muun lainsäädännön perusteella useimmiten ensimmäisenä muutoksenhakuasteena on käytännössä maaseutupiiri, ehdotetaan pykälän 1 momentissa säädettäväksi, että muutosta maaseutulautakunnan tai muun toimielimen taikka maaseutupäällikön tai muun viranhaltijan lain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettussa asiassa tekemään päätökseen myös tämän lain perusteella haettaisiin ensi asteena maaseutupiiriltä. Päätös voitaisiin ehdotuksen mukaan antaa tiedoksi myös virkakirjeenä. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin muutoksenhausta maaseutupiirin päätökseen.

Pykälän 3 momentin mukaan 1 ja 2 momentissa säädettyä ei sovelleta, jos laissa tai asetuksessa säädetään muutoksenhausta toisin tai

kielletään muutoksenhaku. Momentti on voimassaolevan lain 4 §:n 2 momentin mukainen.

7 §. Pykälässä säädettäisiin tarkempien säännösten antamisesta asetuksella. Pykälä vastaa nykyisen lain 6 §:ää.

8 §. Pykälässä säädettäisiin lain voimaantuloa. Lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin voitaisiin 2 momentin mukaan ryhtyä jo ennen lain voimaantuloa.

9 §. Pykälän 1 momentin mukaan maaseutulauslautakunnan tai muun toimielimen, sen puheenjohtajan taikka maaseutupäällikön tai muun viranhaltijan tulisi suorittaa ne tehtävät, jotka ennen lain voimaantuloa on muualla laissa säädetty tai määrätty maatalouslautakunnan tai vastaavan toimielimen taikka sen puheenjohtajan tai maataloussihteerin tehtäväksi.

Pykälän 2 momentin mukaan maataloussihteerien pää- ja sivuvirat muuttuisivat vastaaviksi maaseutupäällikön viroiksi kolmen kuukauden kuluttua lain voimaantulosta, jollei kunta sinä aikana päättäisi muuta. Kunnan ei siten tarvitsisi tehdä erillistä päätöstä, jos nimikkeeksi valittaisiin maaseutupäällikkö. Kunnalla

olisi kuitenkin mahdollisuus 3 §:n 1 momentin mukaan myöhemmin muuttaa maaseutupäällikön nimike muuksi.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Lain nojalla annettaisiin asetus maaseutuelinkeinojen hallinnosta kunnissa. Asetuksessa korostettaisiin kunnan velvollisuutta aloitteellisuuteen maatilatalouden ja maaseutuelinkeinojen rakenteeseen ja kehittämiseen liittyvissä asioissa. Asetuksella säänneltäisiin edelleen maaseututoimenhoitajan tai muun viranhaltijan kelpoisuusehdoista.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan kolmen kuukauden kuluessa sen hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

L a k i

maaseutuelinkeinojen hallinnosta kunnissa

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Kunnan on huolehdittava alueellaan maaseutuelinkeinolain (1295/90) sekä muiden maaseutuelinkeinoja koskevien lakien, asetusten ja päätösten täytäntöönpanosta siten kuin siitä erikseen säädetään.

Kunnan on annettava maatilahallitukselle, maaseutupiirille ja muille valtion viranomaisille virka-apua, lausuntoja ja selvityksiä maaseutuelinkeinoihin liittyvissä asioissa.

2 §

Kunnan on järjestettävä maaseutuelinkeinojen hallinto niin, että 1 §:ssä tarkoitetut tehtävät tulevat asianmukaisesti hoidetuiksi.

3 §

Tämän lain mukaisten tehtävien hoitamista varten kunnassa on maaseutulautakunta, jolle tehtäviä ole johtosäännöllä annettu kunnan muun toimielimen tai yhden taikka useamman viranhaltijan suoritettavaksi.

Maaseutulautakunta, muu toimielin ja viranhaltija voi olla myös useamman kunnan yhteinen. Mitä jäljempänä tässä laissa on sanottu maaseutulautakunnasta koskee myös muuta toimielintä tai viranhaltijaa, jolle tehtävät on annettu.

4 §

Kunnassa voi olla pää- tai sivuvirkainen maaseutupäällikkö tai vastaavasti yksi taikka useampi muu viranhaltija. Virka tai virat voivat olla myös useamman kunnan yhteisiä.

5 §

Maaseutulautakunnan toimintaa valvovat 1 §:n 1 ja 2 momentissa mainittujen tehtävien osalta maaseutupiirit ja maatilahallitus.

Kunnille myönnetään valtionosuutta 1 §:ssä mainittujen tehtävien hoitamiseen siten kuin

kuntien yleisestä valtionosuudesta ja yleisistä rahoitusavustuksista annetussa laissa (1273/88) säädetään.

6 §

Maaseutulautakunnan tai muun toimielimen taikka maaseutupäällikön tai muun viranhaltijan 1 §:n 1 momentissa tarkoitettussa asiassa tekemään päätökseen saa hakea muutosta valittamalla maaseutupiiriin 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta. Päätös voidaan tiedoksiannosta hallintoasioissa annetun lain (232/66) 8 §:n estämättä antaa tiedoksi myös virkakirjeenä. Valituskirjelmä voidaan määräajan kuluessa jättää myös maaseutulautakunnalle, muulle toimielimelle tai viranhaltijalle, jonka on lausuntonsa ohella toimitettava se maaseutupiiriin.

Maaseutupiiriin päätökseen saa hakea muutosta valittamalla maatilahallitukseen siten kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) säädetään. Valituskirjelmä voidaan säädetyn määräajan kuluessa jättää myös maaseutupiirille, jonka on lausuntonsa ohella toimitettava se maatilahallitukselle.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos laissa tai asetuksessa säädetään toisin muutoksenhausta tai kielletään muutoksenhaku.

7 §

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa asetuksella. Asetuksella voidaan säätää myös maaseutulautakunnan tai muun toimielimen puheenjohtajan ja jäsenten sekä tässä laissa tarkoitetun viranhaltijan kelpoisuusvaatimuksista.

8 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Tällä lailla kumotaan maatalouslautakunnista 29 päivänä joulukuuta 1988 annettu laki (1276/88).

Tämän lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä jo ennen lain voimaantuloa.

9 §

Maaseutulautakunnan tai muun toimielimen, sen puheenjohtajan taikka maaseutupäällikön tai muun viranhaltijan tulee, sen mukaan kuin kunnassa päätetään maaseutuelinkeinoja koskevan hallinnon järjestämisestä, hoitaa ne teh-

tävät, jotka tämän lain voimaan tullessa voimassa olevien säännösten tai määräysten mukaan kuuluvat maatalouslautakunnalle tai vastaavalle toimielimelle taikka sen puheenjohtajalle tai maataloussihteerille.

Maataloussihteerin pää- ja sivuvirat muuttuvat vastaaviksi maaseutupäällikön viroiksi kolmen kuukauden kuluttua tämän lain voimaantulosta, jollei kunta sinä aikana muuta päättä.

Helsingissä 11 päivänä lokakuuta 1991

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Ministeri Pertti Salolainen